

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОРАДНИЦТВА У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті проведено дослідження процесу становлення, розвитку та функціонування дорадництва в Україні та Миколаївській області. Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку дорадництва та розкрито його роль у соціально-економічному розвитку сільських територій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних економічних умовах потреба удосконалення технологічних та управлінських знань і навичок сільськогосподарських виробників та сільського населення значно зросла. Створення умов для функціонування приватних і державних дорадчих служб є запорукою подальшого реформування сільського господарства та розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікації останніх років. Проблемам розвитку дорадчої діяльності були присвячені праці таких учених, як О.М. Бородіна, О.Д. Гудзинський, О.Ю. Єрмаков, Т.П. Кальна-Дубінюк, І.Т. Кіщак, В.В. Клочан, І.М. Криворучко, М.Ф. Кропивко, М.І. Лобанов та ін.

Невирішені частини загальної проблеми. Хоча дослідженню процесу становлення сільськогосподарського дорадництва присвячено багато наукових праць, затверджено законодавчо-нормативних актів, проте, оптимальної системи функціонування дорадчих служб донині не сформовано. Вони не мають достатньої підтримки від держави, орієнтовані в першу чергу на комерційну діяльність, надання дорадчих послуг на платній основі, тобто тільки тим господарствам, які можуть оплатити ці послуги. [1]. Вважаємо це серйозною проблемою, оскільки дорадчі послуги мають одержувати насамперед особисті селянські та фермерські господарства, сільське населення, сільські громади, які не здатні запрошувати та

утримувати відповідних фахівців з агрономії, ветеринарії, зоотехнії, бухгалтерського обліку та оподаткування, права, соціальних питань тощо.

Мета статті. Метою написання статті стало дослідження процесу становлення сільськогосподарського дорадництва в Україні в цілому та Миколаївській області зокрема, обґрунтування ролі дорадництва в розвитку сільських територій, а також визначення перспективних напрямів його розвитку.

Основні результати дослідження. Становлення сільськогосподарського дорадництва в сучасній Україні почало відроджуватися в Україні у середині 90-х років минулого століття за підтримки міжнародного співтовариства, зокрема країн Європейського Союзу та Північної Америки. Перша сучасна сільськогосподарська дорадча служба почала формуватися у 1995 році на Львівщині.

У 1999 - 2000 роках за активного сприяння Комісії з питань аграрної політики при Президентові України та Міністерства аграрної політики України ця підтримка набула організованих форм. Започатковуються нові проекти Європейською Комісією (Луганська, Миколаївська, Чернігівська області та навчально-координаційний центр сільськогосподарських дорадчих служб у Києві), урядами Великобританії (Київська, Донецька, Одеська), Федеративної Республіки Німеччина (Вінницька, Черкаська, Полтавська), США (Вінницька, Черкаська, Хмельницька), Канади (Волинська, Рівненська, Дніпропетровська, Сумська), Данії (Тернопільська), Нідерландів (Житомирська область), Міжнародної фінансової корпорації за підтримки урядів Швеції і Канади (Херсонська область) та інші [2].

Сьогодні можна стверджувати, що сільськогосподарське дорадництво в Україні відбулося.

Правові засади здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні регулює Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», який спрямований на поліпшення добробуту сільського населення та розвиток сільської місцевості [3].

Сучасний стан розвитку агропромислового комплексу потребує підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення сільського господарства в умовах ринкової економіки, надання дорадчих послуг з питань економіки, технологій, управління, маркетингу, обліку, податків, права, екології тощо, своєчасного виконання планів соціально-економічного розвитку, формування громадянського суспільства, поширення та впровадження у виробництво сучасних технологій, новітніх досягнень науки і техніки, що є основними завданнями сільськогосподарської дорадчої служби.

Станом на 10 грудня 2010 року в Україні до Реєстру внесено 70 сільськогосподарських дорадчих служб, які зареєстровані в 24 областях та АРК Крим. Треба відмітити, що в різних областях кількість дорадчих служб різна (табл. 1).

Таблиця 1

**Кількість сільськогосподарських дорадчих служб України
в розрізі областей станом на 10.12.2010 р. ***

Кількість с.-г. дорадчих служб, од	Області
1	АРК Крим, Волинська, Дніпропетровська, Луганська, Миколаївська
2	Запорізька, Івано-Франківська, Одеська, Полтавська, Рівенська, Тернопільська, Херсонська
3	Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Сумська, Хмельницька, Черкаська
4	Харківська
5	Донецька
7	Чернігівська
8	Чернівецька

*Складено з використанням джерела [3]

Переважає більшість областей України має не більше трьох дорадчих служб (20 областей та АРК Крим). Найменша кількість дорадчих служб зареєстрована на півдні України (всього 6 служб), хоча області південного регіону не поступаються більшості областей ні площею, ні щільністю населення. Так, Миколаївська область в 3 рази більша за площею ніж

Чернівецька область (в якій зареєстровано 8 дорадчих служб), має на 40% більшу щільність населення та майже однаковий відсоток сільського населення ніж Чернігівська область (в якій зареєстровано 7 дорадчих служб).

В Миколаївській області становлення дорадчої діяльності почалося у квітні 2001 року за сприянням обласної державної адміністрації, головного управління сільського господарства та продовольства облдержадміністрації та за допомогою програми TACIS Європейського Союзу. Тоді розпочав діяльність Миколаївський Центр підтримки приватних господарств [1].

Сільськогосподарська дорадча діяльність поглибилася та набула різноманітних форм із створенням у вересні 2008 року Миколаївської обласної громадської організації «Сільськогосподарської дорадчої служби Причорномор'я» на базі Миколаївського державного аграрного університету.

У 2009 році разом із «Сільськогосподарською дорадчою службою Причорномор'я» організовано і проведено понад 40 семінарів, надано індивідуальних дорадчих послуг більш ніж 220 сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню [5]. З метою надання якісних соціально спрямованих дорадчих послуг з поміж науково-педагогічних працівників Миколаївського державного аграрного університету сформовано штат експертів-дорадників, які працюють за такими напрямками:

- впровадження наукових розробок в базових господарствах і районах;
- надання науково-консультаційних послуг;
- експертна оцінка використання в сільському господарстві нової техніки і технологій.

Дорадча діяльність є одним із найбільш важливих інструментів підтримки та розвитку аграрної сфери економіки країни, підвищення ефективності та прибутковості сільськогосподарського виробництва, підвищення рівня та якості життя на селі, зменшення соціальної напруги через організацію альтернативних видів діяльності та покращення зайнятості сільських жителів. Функціонування дорадчих служб допомагає у здійсненні

соціально-економічних перетворень, що направлені на гармонійний розвиток сільських територій в цілому.

Проте на сьогодні існує проблема забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських дорадчих служб, які утворені як юридичні особи і функціонують у різній організаційно-правовій формі та мають різні форми власності або є структурними підрозділами аграрних навчальних закладів і науково-дослідних установ. Безсистемність надання дорадчих послуг не відповідає соціально-економічним потребам суспільства, рівню розвитку сільськогосподарського виробництва та продовольчої безпеки держави [6].

У зв'язку із недостатньо розгалуженою структурою ринку інформаційно-консультаційних послуг сільського господарства лише 35,4% сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення охоплені дорадчою діяльністю. При цьому, працівники дорадчих структур вважають, що вони задовольняють у середньому 34,5% потреб сільгоспвиробників і сільського населення, тоді як останні вказують лише незадоволення 29,4% потреб [7]. Це означає, що дорадники поки що не в змозі охопити своєю діяльністю всі проблеми та пропоновані послуги не повною мірою відповідають очікуванням їхніх споживачів.

Проблема розвитку сільськогосподарського дорадництва потребує комплексного підходу до її розв'язання. З цією метою пропонується: спростити механізм одержання бюджетних коштів на здійснення дорадчої діяльності; розширити перелік послуг, що можуть надаватися за бюджетні кошти; збільшити статтю витрат у держбюджет на сільськогосподарську дорадчу діяльність згідно з очікуванням суб'єктів її здійснення та користувачів щодо платних і безплатних послуг; запровадити системний моніторинг потреб в дорадчій діяльності, її стану, якості й ефективності; створити більше відділень дорадчих служб у районах, сільських громадах; підвищити інформованість сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення щодо діяльності дорадчих структур, їхніх можливостей, напрямів впровадження порад.

Крім того, спираючись на досвід дорадчих служб Житомирської області [8], вважаємо за доцільне розширити діяльність Миколаївської обласної громадської організації «Сільськогосподарської дорадчої служби Причорномор'я» за наступними напрямками (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями соціально спрямованої дорадчої діяльності в сільській місцевості Миколаївської області*

Напрями	Пріоритети	Завдання
Підвищення рівня професійних знань	Дорадництво стосується прибуткового ведення господарства та диверсифікації виробництва, інноваційних технологій, дотримання стандартів якості і безпеки сільського господарства	Допомога у виборі виробничого напрямку та плануванні розвитку
		Допомога в диверсифікації діяльності та джерел доходу
		Допомога в управлінні господарствами
Розвиток і функціонування інфраструктури ринку	Дорадництво щодо оптимізації і раціоналізації умов функціонування аграрного ринку	Допомога з питань державного цінового моніторингу аграрного ринку
		Допомога у формуванні мережі збуту с.-г. продукції на кооперативних засадах, маркетингу
		Підтримка співпраці виробників на ринку - вертикальної (переробка, торгівля), горизонтальної (групи виробників) інтеграції
Дорадче забезпечення інноваційної моделі відтворення сільського господарства	Дорадництво щодо інноваційних методів використання ресурсо - і енергозберігаючих технологій, альтернативного використання с.-г. угідь	Допомога із впровадження ресурсо - і енергозберігаючих технологій
		Пропагування екологічного зрівноваженого виробництва
		Допомога з питань виробництва і використання біопалива, біоетанолу та інших видів альтернативного палива
Розв'язання проблем сільського населення і комплексного розвитку сільської місцевості	Дорадництво стосується соціального облаштування сільських територій, несільськогосподарського підприємництва, створення нових робочих місць	Допомога в організації сільських територіальних громад
		Допомога у благоустрої сіл
		Допомога у створенні нових робочих місць в сільській місцевості
		Допомога у створенні інформаційно-навчальних центрів, клубів, груп за інтересами
		Допомога в організації несільськогосподарського підприємництва

* Складено з використанням джерела [8]

Висновки і перспективи подальших розробок. Враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що сільськогосподарські дорадчі служби відіграють важливу роль у розвитку сільських територій. Становлення і функціонування таких служб цілком залежить від державної підтримки. На нашу думку важливу роль при цьому відіграє реалізація затвердженої Концепції формування державної системи сільськогосподарського дорадництва [6], яка повинна сприяти: підвищенню дохідності сільськогосподарського виробництва за рахунок надання дорадчих послуг з питань прибуткового ведення сільського господарства; стимулюванню розвитку малого підприємництва на селі та додаткових надходжень до місцевих бюджетів; підвищенню рівня зайнятості на селі; збільшення обсягу доходів домогосподарств сільського населення та рівня їх купівельної спроможності.

Література

1. Гончаренко І. В. Проблеми становлення сільськогосподарського дорадництва в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Гончаренко. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnaeu_eamb/...3/11giv.pdf
2. Історія створення та функціонування дорадчих служб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sau.sumy.ua>
3. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 17.06.04.№ 1807-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Реєстр сільськогосподарських дорадчих служб [Електронний ресурс] : станом на 10.12.2010. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>.
5. Дорадча діяльність Миколаївського державного аграрного університету [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.mdau.mk.ua>.
6. Концепція формування державної системи сільськогосподарського дорадництва [Електронний ресурс] : Розпорядження КМУ від 31.10.2011 № 1098. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/page/?12446>.
7. Кудінова І. П. Розвиток дорадчої діяльності в сільському господарстві України [Електронний ресурс] / І. П. Кудінова. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnaeu_eamb/...3/11kip.pdf
8. Кузоваткін В.О. Сільськогосподарська дорадча діяльність у Житомирській області [Електронний ресурс] / В.О. Кузоваткін. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vzhnau/2011_1/118.pdf